

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrť leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 22. januarija 1892.

Politiški oddelek.

Slovensko uradovanje.

Na Kranjskem je slovensko uradovanje se že precej razširilo, od kar vlada Taaffe, tako da v tem oziru nemamo se posebno pritoževati. Marsikaj seveda bi še bilo želeti, ali to mislimo, da pride polagoma, to seveda le, če od zgoraj ne potegne neugodna sapa. Slabši so v tem oziru Slovenci v drugih pokrajinah, po Štajarskem, Koroškem in Primorskem. Vlada sicer ne odreka pravice do slovenskega uradovanja Slovincem v teh pokrajinah, tudi za te pokrajine je že izdala jezikovne ukaze. Izgovarja se pa, da slovensko uradovanje ni mogoče, ker nima slovenskih uradnikov.

Ta okoliščina bi seveda vlado nekoliko opravičevala. Brez slovenskih uradnikov seveda nobena vlada, tudi nam najbolj naklonjena, nam ne more dati slovenskega uradovanja. Naj član XIX. še tako zapoveduje narodno enakopravnost, če pa ni zato sposobnih organov, ni je moč izvesti. Grof Taaffe je britko tožil slovenski deputaciji s Koroškega, da mu manjka zlasti slovenskih političnih uradnikov, da bi prav rad nastavljal za slovenske Korošče samo slovenščine večje okrajne glavarje, pa jih ne more dobiti.

Stvar pa ima tudi drugo stran. Ta izgovor bi bil le veljaven, ko bi grof Taaffe bil še le nedavno prevzel vladanje. Ker pa vlada že dolgih dvanajst let, se pa moramo vsekako vprašati, kaj je pa storil, da dobi slovenske uradnike. Jeli vlada zares storila v tem oziru vso svojo dolžnost? Odločno mi moramo odgovoriti, da ne. Zaradi tega, pa moramo sedaj reči, da največ vlado zadeva krivda, če se slovensko uradovanje izvesti ne da. Ves čas jej je manjkalo dobre volje. Grofu Taaffeju se je le predobro videlo, da bi rad nadaljeval ponemčevanje prejšnjih vlad, samo malo bolj prikrito. Tako se je vsaka naredba v prid slovenskega jezika izdala še le na priganjanje slovenskih poslancev, dočim bi po našim mnenju

vlada, katera si je narodno enakopravnost in pomirjenje narodov postavila na svojo zastavo, se bila morala iz lastne inicijative lotiti stvari. Uradniki bi tudi z večjo gorečnostjo izvajali njene ukaze, ko bi videli, da imajo na Dunaju resno voljo, vresničiti narodno enakopravnost. Načelniki deželnih vlad bi tudi ne bili delali nikakih ovir, ko bi bili videli, da na Dunaju v tem oziru se ne šalijo, temveč bi jih zamenili z drugimi možmi, če ne bodo izvajali danih ukazov.

Brez slovenskih šol ni slovenskih uradnikov, to bi morala vedeti vlada, ali če ni vedela, so jo pa že naši poslanci na to opomnili, zahtevajoč slovenske paralelke na gimnazijah v Celovcu, Celju, Gorici in Trstu, in pa obligatni pouk slovenščine na realki v Ljubljani, in pa slovensko predavanje nekaterih predmetov na graškem vseučilišču. Vlada se pa na te naše želje ni ozirala in torej ni čuda, če slovenščine večjih uradnikov primanjkuje. Naučni minister se je vedno izgovarjal, da s slovenskimi paralelkami ni še dovolj skušenj. Bil je vedno le zato v skrbeh, da se učenci dovolj priučijo nemščini. Ko bi bila vlada le polovico toliko skrbi za slovenščino pokazala, kakor jo je za nemščino, bi se danes grofu Taaffeju ne bilo treba pritoževati, da nima slovenskih uradnikov. Sedaj, ko bi že davno morali imeti slovenske uradnike, se pa še moramo boriti za domače ljudske šole v mnogih pokrajinah.

Najhujši boj za ljudske šole je na Koroškem. Posebno učitelji agitujejo proti slovenskim ljudskim šolam, ker niso slovenščine večji. Učiteljišče v Celovcu je tako vrejeno, da se ne morejo naučiti kandidatje slovenščine. Skoro dozdeva se nam, da vlada baš zaradi tega ne preustroji primerno tega učiteljišča, da bi s tem preprečila slovenske ljudske šole. Seveda, če se bodoči uradnik za Slovence od ljudske do visoke šole izobražuje le v blaženi nemščini, potem se pač ni čuditi, da ni zmožen slovenskega uradovanja.

Pa vlada ni le skoro ničesar storila za slovenske šole, temveč je še odpravila gimnazijo v Kranju. Iz te gimnazije prihajali so na ljubljansko višjo gimnazijo gotovo samo slovenščine večji učenci. Če je torej vlada imela

resno voljo vvesti slovensko uradovanje, ne bi bila imela odpraviti tega zavoda, temveč bila bi ga morala le razširiti v popolno gimnazijo. Res bi bili gorenjski kmetski sinovi zastavili marsikateremu nemškemu grofu ali baronu prostor, ki se je vsel sedaj v kakem našem uradu, ali to bi bilo v interesu stvari, v interesu izvršitve ustave. Vladi mora biti v prvi vrsti na tem ležeče, da se ustava izvršuje, ne pa na tem, da se preskrbe nemški plemiči. Mi nismo tako nestrpljivi, da bi trdili, da se ne sme noben Nemeč nastaviti v naši domovini, ali to pa smemo zahtevati, da vsakdo, ki išče službo na Slovenskem, dokáže znanje slovenščine s takimi spričevali, da o njegovi jezikovni sposobnosti ni nobene dvojbe, naj bode že potem navadni plebejec, baron, grof ali pa celo knez. Od te svoje zahteve ne smemo odstopiti ne za las. Utemeljeno je to v naši ustavi, na katero je prisegel tudi Taaffe in vsi drugi ministri.

Ko se je vvel dualizem, je vlada na Ogrskem odločila uradnikom čas, do katerega se imajo naučiti madjarščine, in skoro nobenega uradnika ni bilo, da bi se je ne bil naučil. Ravno tako bi tudi vlada pri nas na Slovenskem uradnike bila lahko prisilila, da se nauče slovenščine. Če že ni hotela dati podobnega ukaza, kakor ga je madjarska, naj bi vsaj se ravnala po vzgledu vojaških oblastev, ki zahtevajo od vsakega častnika, da se v treh letih nauči jezika polka, pri katerim služi, če ne ga izključijo od avanzovanja. Ko bi bila vlada kaj tacega zagrozila uradnikom na Slovenskem, bi gotovo danes že bilo malo uradnikov pri nas, ki bi gladko ne govorili slovenščine. Vsak tudi najbolj zagrizen pristaš nemške stranke bi bil naučil se našega jezika. To bi pa bilo imelo še celo drugo posledico. Uradniki, ki bi slovenščine bili veščji, bi ne bili več Slovencem tako nasprotni, ne služili bi več nemški liberalni stranki za agitatorje. Saj jih je le malo mej njimi, ki bi iz čiste ljubezni do nemštva ali pa iz prepričanja, da je nemško gospodstvo zares v prid naši državi, nam nasprotavali, temveč največ le zaradi tega, ker mislijo, da z agitacijami za nemštvo se celo prikupijo svojim načelnikom, ali pa nasprotujejo razvoju slovenstva, da bi se jim ne bilo treba učiti slovenščine.

Pri oddajanju adjutov konceptnim praktikantom pri političnih uradih se tudi ne ozira na slovenske prosilce. Če je treba slovenskih uradnikov, bi se na slovenščine zmožne prosilce moralo posebno ozirati, da jih pridrže v politični službi in ne odženo. Povsod bi morali oni imeti prednost, ki znajo več v Avstriji navadnih jezikov, kajti le tako je mogoče, da član XIX. kedaj postane kri in meso. Ker je vlada imela dovolj časa, da bi preskrbela slovenskih uradnikov, pa ni skoro ničesar storila v tem oziru, morajo naši narodni zastopniki z vso odločnostjo zahtevati slovensko uradovanje. Če vlada še pride s takimi izgovori, naj se jej naravnost pove, če slovenskih uradnikov ni, jih ni le zaradi tega, ker jej je manjkalo dobre volje zanje poskrbeti. Krivda za to tudi ne zadeva le deželni vlad, temveč pred vsem osrednjo vlado na

Dunaji. Namestnika v Gradcu in Trstu, deželni predsedisti v Celovcu in Ljubljani delajo itak le po željah in navodilih dunajske vlade. Mi sicer ne pripadamo k skrajni stranki, ali če pa po dvanajstletnim vladanju se Taaffe izgovarja, da nima slovenskih uradnikov in če vidimo, da jih le zato nima, ker jih imeti neče, pa tudi nam mora zavreti kri. Mi smo vedno zagovarjali Taaffejevo vlado, ali če tako dalje pojde, bi tudi mi utegnili se vprašati, je li sploh umestno, da še to vlado podpiramo, ko bi morda Chlumecky nazadnje tudi toliko, če ne še več dovolil, nego Taaffe, kadar bi nas potreboval.

Politični pregled.

Državni zbor. V seji dne 13. t. m. nadaljevala se je razprava o trgovinskih pogodbah. Najprvo vložile so se od strani slovenskih poslancev tri peticije proti pogodbi z Italijo, na to pa je govoril proti trgovinskim pogodbam posl. Dipauli, ki se posebno protivi trgovinski pogodbi z Italijo ter pravi, da bo ista naše vinorejce onesrečila. Tudi poslanec Gasser je proti pogodbi z Italijo, mladočeški poslanec Adamek pa je proti vsem pogodbam ter poudarja, da bo Avstrija, ako se pogodba z Nemčijo sklene, postala od iste tudi trgovinsko odvisna. Posl. Gomperz je za pogodbe in pravi, da so v splošnem ugodne za državo. Poslanec grof Terlago je mnenja Dipaulijevega, posl. grof Coronini pa v nasprotju s poslanci jugoavstrijskih kronovin edini prav toplo zagovarja trgovinsko pogodbo glede vinske carine z Italijo ter celo pravi, da bo imela ta ugodne posledice za goriško vinorejo.

V seji dne 14. t. m. vložili so jugoslovanski poslanci zopet več peticij Primorcev in Dalmatincev proti pogodbi z Italijo, na to pa je naš posl. Robič govoril proti pogodbam v smislu Klaičevih in Dipaulijevih razmotranj ter se je izjavil, da ni zadovoljen s Šukljejevimi tolažili glede vinske carine z Italijo in je odločno proti mnenju grofa Coroninija. Poslanec Stalitz je za pogodbe, ker bodo Trstu morda koristile. Poljedelski minister Falkenhayn pa prime grofa Coroninija, ker se je ta izrazil, da je nepatrijotično delovati proti pogodbi z Italijo in pravi, da se njemu ta pogodba sicer ne zdi škodljiva, vendar pa je preverjen, da vsak, kdor dela zoper njo, dela to le iz prepričanja; tudi napade na vlado, s katerimi je Coronini vlado sumničil, da premalo stori za vinorejo, minister odločno zavrača. Protisemit posl. Gessmann je proti pogodbam, poslanec Neuber pa govori za nje. Mladočeški poslanec Vašaty razmotra trgovinske pogodbe s političkega stališča in bje kakor po navadi po trocarski zvezi.

V seji dne 15. t. m. izročé najprvo poslanci Spinčić, Laginja in Perić zopet več peticij proti pogodbi z Italijo potem pa je govoril Poljak Kozłowski za pogodbe in pobijal posebno izjave poslanca Vašatyja in Kramařa. Poslanec princ Liechtenstein razmotra trgovinske pogodbe s splošnega stališča in se izreče v imenu svojih sodrugov proti njim. Posl. Fournier zavrača Liechtensteina in Mladočehe ter se izreče za pogodbe. Dalmatinski poslanec Bulat pravi, da bo trgovinska pogodba z Italijo tudi za naše parobrodstvo in ribarstvo škodljiva in razmotra tudi nevarnost, ki preti naši vinoreji zaradi vinske carine z Italijo. Posl. Rosenstock je za pogodbe; tirolski posl. baron Malfatti pravi, da bo pogodba z Italijo v pogubo tirolski vinoreji in sviloreji in zavrača grofa Frana Coroninija. Bareuther zagovarja posebno pogodbo z Nemčijo, mladočeški poslanec Krumbholz pa se v svojem češkem govoru izjavlja proti pogodbam in vidi v novih pogodbah gospodarski poraz države.

V seji dne 16. t. m. je prvi govoril poljski poslanec Szepanowski za pogodbe in poudarjal njih dober vpliv na